

ARENGUPOLIITIKA TEATAJA

2 / 2015
Kestliku arengu
eesmärgid

Kas Addis Ababa
suurkohtumine
õnnestus? 2–3

Kas arengueesmärgid
on maailma muutnud?
4–5

Kestliku arengu
eesmärgid ja
Eesti panus 6–7

17 sammu
kestliku arenguni 8

Afganistan enne ja
pärast arenguabi 11

Mis on kestliku arengu eesmärgid? Kuidas mõjutab nende vastuvõtmine Eestit ja ülejäänud maailma? Kas ja kuidas avaldasid maailma arengule mõju eelmised, aastatuhande arengueesmärgid? Milline on Eesti riigi roll arengukoostöö tuleviku kujundamisel?

Eessõna

Johanna Helin

MTÜ Mondo juhatuse liige

Juuli lõpus lõppesid New Yorgis ÜRO pea-korteris üle kahe aasta kestnud läbirääkimised kogu maailma puudutavatest uutest arengueesmärkidest. Kestliku arengu eesmärkide (*Sustainable Development Goals* ehk SGD) kokku leppimine ÜRO peassambleel on ajaloolise tähtsusega sündmus.

Analüüsid elmised 15 aastat arengupoliitikat suunanud aastatuhande arengueesmärkide tulemustest annavad põhjust nii rõõmuks kui edasiseks tööks. Mõnedes arengumaades on saavutatud palju, kuid vaesemad ja nõrgemad riigid on siiski varasemast veel rohkem maha jäänud. Uued kestliku arengu eesmärgid ei tegele ainult saavutamata tulemustega, vaid latti on tervikuna kõrgemale tõstetud.

Uued sihid kätkevad endas 17 eesmärki ja 169 indikaatorit ning ulatuvad traditsioonilistest arengueesmärkidest nagu ligipääs puhtale joogiveele või haridusele laiemale, nt inimõiguste ja energiapoliitika teemade-ni. ÜRO keskkonnaprogrammi juhi Maryam

Eesti peab:

- näitama poliitiliste otsuste ja tegude kaudu, et tegemist on riigiga, kus jätkusuutlikku arengut võetakse tõsiselt ning kus seda tahetakse ja osatakse edendada;
- aktiivselt toetama rahvusvahelist võitlust maksuparadiiside, maksudest kõrvalehoidmise ja ebaseaduslike finantsvoogude vastu;
- kindlustama, et Eesti ettevõtted toetaksid jätkusuutlikust ja austaksid inimõigusi igal pool, kus tegutsetakse;
- soosima riigi ja omavalitsuste avalikel hangetel vastutustundlikke ja keskkonnasõbralikke tooteid;
- pidama kinni rahvusvahelistest lubadustest arenguabi tõstmiseks: Euroopa

Niamir-Fulleri sõnul toovad uued eesmärgid juurde kolm asja: võrdsuse, integratsiooni ja universaalsuse. Võideldakse kasvava ebavõrdsuse vastu ning kedagi ei tohi maha jätta. Elu peab olema korraldatud ökoloogilisi ressursse arvestades, et pärandaksime midagi head ja ei elaks tulevaste põlvkondade arvelt. Eesmärgid puudutavad lisaks arengumaadele ka kõiki teisi maailma riike, kes peavad tegelema jätkusuutlikkusega, samuti arendama globaalselt ühiseid keskkonna- ja tööelu standardeid.

Uued eesmärgid jõustuvad 2016. aasta algusest ja ulatuvad aastani 2030. Need pakuvad maailma olukorra parandamiseks häid võimalusi. ÜRO ei saa sundida ühtegi riiki jätkusuutliku arengu nimel tegutsema, kui riik seda ise ei taha. Me peame kõik koos näitama, et Eesti suhtub sellesse tõsiselt ja meie poliitilised valikud nii rahvusvahelisel, riiklikul kui kohalikul tasandil on tehtud uusi eesmärgi silmas pidades.

Liidu liikmesriigid peaksid suunama 0,7% RKTst arengukoostööks. 2005. aasta ELI ülemkogul võttis Eesti valitsus koos teiste uute liikmesriikidega poliitilise eesmärgi püüda suurendada käesolevaks aastaks ametlikku arenguabi 0,33%ni RKTst. Aastal 2014 panustas Eesti arengukoostöösse 0,15 protsenti RKTst. Vaja on selget plaani, kuidas Eesti panust nõutud tasemeni tõstetakse;

- mõtlema tõsiselt, kus on arengukoostöö maailmas kõige rohkem vaja. Arenguabi prioriteediks peaksid olema kõige vaesemad ja nõrgemad riigid ja inimgrupid. Rahvusvaheline soovitus on suunata 50% abist kõige vaesematele ja nõrgematele riikidele.

Arengupoliitika teataja 2/2015

Väljaandja: MTÜ Mondo
Keeletoimetaja: Pilleriin Torim
Kujundus: Triinu Tulva, Aliine Lotman
Sisutoimetus: Kadri Kalle, Johanna Helin
ISSN 2461-2286

Esikaanel:

Oma kogukondadest väljavalitud kirjaoskamatud naised õppimas "Barefoot College'is" oma koduküla päikeseenergiaga elektrifitseerimist.
Foto: UN Women / Gaganjit Singh

Kas Addis Ababa suurkohtumine õnnestus?

Eelmine Arengupoliitika Teataja keskendus arengu rahastamisele. Samateemaline konverents toimus juuli alguses Etiopia pealinnas Addis Ababas suhteliselt pingelises olukorras. Kuidas läks?

Johanna Helin
MTÜ Mondo juhatuse liige

Addis Ababa konverentsi eesmärk oli leppida kokku põhimõtted, mille kaudu rahastatakse vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamist. Teemaks polnud ainult arengukoostöö, vaid ka maksustamine, erainvesteeringud, kaubandus- ja finantspoliitika.

Läbirääkimisi jälgis üle 600 kodanikuühenduse, kes lootsid, et konverentsil tähtsasse positsiooni tõstetud erasektorilt nõutakse tugevamalt rahvusvaheliste inim- ja tööõiguspõhiste järgimist, vastutustundlikku tegevust ning selle avalikku raporteerimist. Riigid jätsid vastutusküsimused erasektorile siiski vabatahtlikuks. Mitmed küsimused tõid esile vastuolud ühelt poolt USA ja Euroopa Liidu ning teiselt poolt G77-maade (arengumaade blokk) vahel.

Üks raskemaid teemasid oli, kas teha ÜRO juurde uus rahvusvaheline institutsioon, mis tegeleks maksudega. Lääneriikide vastu-seisu tõttu seda ei sündinud. Sellest on kahju, sest maksuteema on väga oluline ning lahendusi oleks kergem leida, kui kõik riigid tuleksid ühise laua taha rääkima, kuidas takistada maksudest kõrvalehiilimist ja kindlustada rahvusvaheliste korporatsioonide maksude maksmine.

Vastuolude tõttu pole konverentsi arenguplaanist (Addis Agenda for Action) leida eriti palju siduvaid või ambitsioonikaid kokkuleppeid.

MTÜ Mondo on Eesti organisatsioon, kes on alates 2007. aastast töötanud humanitaarabi, arengukoostöö ja maailmahariduse vallas. Mondol on kriisiabikogemust näiteks Ukrainas, Moldovas ja Jordaania; koos usaldusväärsete kohalike partneritega töötatakse arengu nimel Ghanas, Keenias, Ugandas, Afganistanis, Jeemenis, Birmas ja mujal.

Kristel Lõuk
Diplomaat Eesti alalises esinduses
ÜRO juures New Yorgis

Lõppdokument sisaldab hulganisti positiivseid kokkuleppeid sellest, kuidas suunata üleilmseid rahalisi vahendeid ja investeeringuid nii, et need aitaksid kaasa terve rea majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste väljakutsete lahendamisele.

Dokumendis käsitletakse kõiki erinevaid arengu rahastamise allikaid ja ka teemasid nagu tehnoloogia, teadus, innovatsioon, kaubandus ja riikide võimekuse tõstmine. Kinnitatakse üle doonorriikide kohustus suunata 0,7% RKTst ametlikuks arenguabiks ning suurendada arenguabi osa, mis suunatakse vähemarenenud riikidele (LDC) ja väikestele arenevatele saareriikidele (SIDS) – kahjuks ei ole suudetud veenda uusi tärkavaid majandusi endale arengukoostöös suuremaid kohustusi võtma. Rohkem oleks soovinud näha ka arenguriikide omavahelist koostööd ja kogemuste vahetamist (lõuna-lõuna koostöö).

Dokumendis rõhutatakse erasektori järjest olulisemat rolli arengukoostöös; et riiklike vahendite kogumist tuleb tugevdada (laiendada arenguriikides maksubaasi), vähendada rändajate koju saadetud rahasummade saatmiskulusid; muuta riikide sotsiaalkaitse süsteeme tugevamaks, tagada naistele meestega võrdväärsed õigused majandusressursside osas, näiteks õigus kinnisvara, sh maa omandile ja juurdepääs finantsteenustele, rõhutatud linnade rolli.

Lepiti ka kokku, et luuakse uus tehnoloogiamehhanism ning üleilme infrastruktuuri foorum. Samuti kuulutati konverentsi raames välja terve rida uusi partnerlusi.

Mondo Arengupoliitika Teataja on valminud Euroopa Komisjoni poolt rahastatava projekti „Media4Development“ raames, mille eesmärk on meedia abil suurendada ühiskonna teadlikkust globaalsetest teemadest ja eesseisvatest ülesannetest. Teataja ei pruugi väljendada Euroopa Komisjoni vaateid.

meie maailm
meie väärikus
meie tulevik

Viis küsimust: Marina Kaljurand

Eesti välisminister

1) Kas Eesti on rahul uute kestliku arengu eesmärkidega?

Kestliku arengu eesmärkide puhul on tegu teemade poolest kõige laialtlevikuma kokkuleppega, mis ÜRO-s on saavutatud, ning rahul saab olla juba ainuüksi faktiga, et sellise kokkuleppe saavutamine nii paljude osapoolte vahel üldse võimalik oli. Kuna kokku pidid leppima väga erinevate huvidega riigid, siis muidugi on tulemuseks kompromiss: see ei vasta mitte ühegi riigi huvidele täpselt. Samas võib eesmärkidega siiski rahul olla. Eesti seisukohalt on oluline, et lõppkokkuleppest ei jäänud välja eesmärk 16: edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning töhusaid ja võimekaid institutsioone, tagada kõigile ligipääs õigustmõistmisele kõigil tasanditel. See on Eestile tähtis seetõttu, et hõlmab endas õigusriikluse ja inimõiguste teemat.

2) Kuidas toetab Eesti kõige vaesemaid ja nõrgemaid riike?

2014. aastal moodustas Eesti toetus vähim arenenud riikidele ametlikust arenguabist 6,6% (1,9 miljonit eurot), millest suuremad panused läksid Afganistani ja Palestiina omavalitsuse toetamiseks. Üks maailma vaesemaid riike Afganistan on jätkuvalt ka Eesti kahepoolse arengukoostöö prioriteet-riik. Lisaks teeb Eesti igal aastal sisse makse Rahvusvahelise Arenguassotsiatsiooni (IDA) eelarvesse: 2014. aastal oli see 1,07 miljonit eurot. IDA on Maailmapanga Gruppi kuuluv organisatsioon, mis tegeleb kõige vaesemate arenevate riikide toetamisega. Samuti toetab Eesti vabatahtlike annetustega paljusid rahvusvahelisi organisatsioone, mis tegelevad vähim arenenud riikide abistamisega (näiteks sisse makse Euroopa Komisjoni arengukoostöö eelarvesse, ÜRO ja selle allorganisatsioonide toetamine, Maailmapanga Grupi organisatsioonide ja fondide toetamine).

3) Kas osa kahepoolsest abist peaks ka minema kõige vaesematele ja nõrgematele?

Põhimõtteliselt küll, kui see meil võimalik on. Kahepoolne koostöö peab lähtuma lisaväärtusest ja võimalustest, mida Eesti poo-

lel on võimalik partneritele pakkuda. Välisministeerium on kahepoolsete projektide puhul alati heal meelel rahastanud tugevaid projektitaotlusi, mis on suunatud kõige haavatavamatele sihtgruppidele nagu näiteks lapsed, naised, sisepagulased.

4) Mis saab Afganistani abistamisest tulevikus?

Eesti jätkab lähiaastatel Afganistani abistamist olemasolevate plaanide alusel, rahvusvahelises koostöös samameelsete riikidega. Afganistan on üks vaesemaid riike maailmas ja olnud pea kümme aastat üks Eesti arengukoostöö olulisemaid sihtriike, kuhu oleme panustanud nii kahepoolset kui ka rahvusvahelise koostöö kaudu. Kahepoolsetest arengukoostöö projektidest oleme kesken-dunud turvalisuse, hariduse, tervishoiu ja IKT valdkonnale, samuti naiste ja tüdrukute olukorra parandamisele.

Meil on pooleli ka mitu edukat projekti hariduse ja tervishoiu valdkonnas, need kindlasti jätkuvad. Kuni järgmise aasta lõpuni jätkavad tööd Eesti eksperdid Euroopa politseimissioonil Afganistanis, samuti oleme lubanud vastavalt varasemalt kokkulepitule lähiaastatel edaspidigi Afganistani politseid rahaliselt toetada.

5) Milliseid eesmärgi püütakse Eesti kahepoolse arengukoostöoga saavutada?

Kui vaadata kehtivat Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011–2015, siis võib üldistavalt öelda, et terve hulk meie arengukavas mainitud eesmärgi ühtivad kestliku arengu eesmärkidega. Nii aitab meie kahepoolne arengukoostöö kaasa, et tagada kõigile kvaliteetne haridus ja elukestvad õppimisvõimalused; võimaldada kõigile tervislikku elu ja parandada heaolu; edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning töhusaid ja võimekaid institutsioone ning veel mitmete teiste kestliku arengu eesmärkide saavutamisele nii majanduskasvu, tööhõive, kliimaküsimuste kui säästliku arengu valdkonnas.

Uus arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2016–2020 jätkab samade teemadega ning üritab kaasa aidata samade eesmärkide saavutamisele. Kuna kestliku arengu eesmärkidel on palju alaeesmärgi, mis katavad erinevaid teemasid, siis ei tegele Eesti kahepoolne arengukoostöö nimetatud eesmärkidega täielikult, vaid ainult nende alaeesmärkide piires, mille vastu on meie arengukoostöö projektide elluviijatel huvi ja millega tegelemiseks olemas võimekus.

Kas arengueesmärgid on maailma muutnud?

Petr Lebeda

Tšehhi mõttekoja Glopolis juht

Praegu on käes 2000. aastal vastuvõetud aastatuhande arengueesmärkide (MDGde) tähtaeg. Mida on need maailmale toonud? Ja mis on tulemas pärast 2015. aastat?

„Tuleb tunnustada edu, mida oleme saavutanud. Inimkond on põlvkonna kaugusel vaesuse kaotamisest. See ei ole aga põhjus tähistamiseks, vaid pigem edasiseks tööks,“ resümeeris MDGdele antud hinnangu OECD arengukomitee (DAC) esimees Erik Solheim. Asjatundjad on üldiselt ühel meelel, et tegemist ei ole küll fenomenaalse saavutusega, aga samas ka mitte läbikukkumisega.

Arvud ja statistilised andmed tõendavad ühiseselt seatud eesmärkide tõhusust. Samas on ka suuruseid, mida ei ole võimalik mõõta. ÜRO esimesed arengueesmärgid haarasid avaliku ja poliitilise tähelepanu, inim- ja finantsressursid võitluseks vaesuse vastu ning seda nii valitsustes ja rahvusvahelistes organisatsioonides kui ka mittetulundusühingutes ja koguni äri- ja sektoris. Tänu nendele sattusid kõige vaesemad esmakordselt ajaloos globaalse arengu ja rahvusvahelise poliitika keskmesse.

Muidugi ei saa väita, et arengueesmärgid on olnud võtmeteguriks ligi 700 miljoni inimese vaesusest pääsemises viimase kahekümne aasta jooksul. Kuid ilma eesmärkideta ei oleks kindlasti õnnestunud nii kiiresti päästa ja paremaks muuta nii palju elusid maailma kõige mahajäetumates nurkades.

Küsitav edu

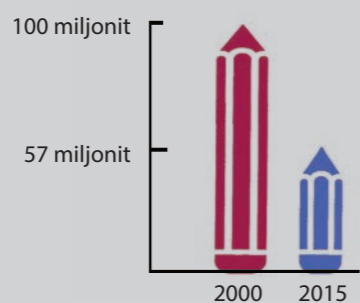
Ometi on tulemused ebapiisavad, väga ebaühtlased ja ebakindlad ning mõned arengu- ja arenguprobleemid on täiesti tähelepanuta jäänud. Peaaegu ühtki eesmärki ei õnnestunud saavutada eraldatud kogukondade juures ja maapiirkondades. Statistika näitab sageli suuremaid erinevusi riigi sees kui riikide vahel. Kuigi on õnnestunud parandada 200 miljoni

Alla 1,25 dollariga päevas elavate inimeste arv on maailmas vähenenud 47 protsendilt 14 protsendini. Aastatuhande eesmärki poole võrra äärmist vaesust vähendada saavutati juba aastal 2000.

slummides elava inimese elutingimusi, seavad linnad suure väljakutse ka edaspidi. Tänapäeval elab neis juba üle 3,5 miljardi inimese, seega globaalne enamus, ning antud arvule lisandub järgmise kahekümne aasta jooksul umbes üks miljard. Piisava tähelepanuta

Põhikooliharidust mitte saavate laste arv on 15 aasta jooksul langenud 43 miljoni võrra, edaspidised pingutused peavad aga keskendumisele keerulisematele gruppidele: tüdrukutele, puuetega või maapiirkondades elavatele lastele.

on jäänud ka nn nõrgad riigid – konfliktide, looduskatastroofide ja pikaajalise ebastabiilsuse piirkonnad.

Absoluutse vaesuse piiramise mõttes asuvad viis kõige edukamat riiki Aafrikas Sahara piirkonnas: Benin, Sambia, Gambia, Etiopia ja Mali. Hoolimata majanduskasvust ja suhtelise vaesuse vähenemisest on aga sellesse piirkonda pidevalt vaeseid lisandunud. Välised šokid nagu looduskatastroofid või sõjad võivad saavutatud progressi kiiresti kustutada, nagu juhtus näiteks Süürias.

Suur osa inimesi, kes on väljunud absoluutse vaesuse kategooriast, ei kuulu veel automaatselt keskklassi. Pigem asuvad nad kusagil „vahepealses“ staadiumis ja nende positsioon on ikka veel väga ebakindel. Teine paradoks on, et kolm neljandikku vaestest ei elagi kõige vaesemates riikides, vaid hoopis keskpärase majandustulemiga maades nagu Hiina ja India. Niisugused riigid on ühtlasi saavutanud suurimaid edusamme: edu on koguni nii suur, et ilma nendeta paistaks globaalne statistika palju viletsam.

Tööd ka edaspidiseks

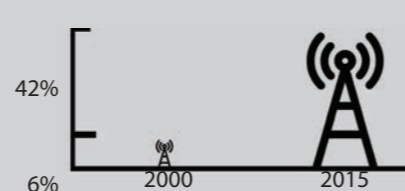
Mis konkreetselt on ebaõnnestunud? Maailmas kannatab iga kaheksas inimene endiselt kroonilise alatoitluse all. Paljudes arengumaades ei tunnustata endiselt tütarlaste, etniliste ja seksuaalvähemuste, puuetega inimeste

ning teiste erandlikuks peetavate inimrühmade õigust põhiharidusele. Tugevasti lonkab hariduse kvaliteet. Tagaplaanile tõrjutud või otseselt allasurutud inimrühmade, sh laste, vanurite, põgenike või põliselanike kohtlemine on probleemne igas pikemaajalises arengusuunas.

Lisaks taluvad naised ja tütarlapsed vägivalda, peavad tegema kehvat tööd ja ei saa mõjutada oma elu puudutavaid avalikke otsuseid. Vaevaliselt ilmuvad ÜRO lõppdokumentidesse viited vajadusele hoolitseda tütarlaste seksuaal- ja reproduktiivtervise eest, rääkimata seksuaalsetest õigustest üldiselt. Lisaks registreeritakse seejuures kogu maailmas igal aastal 2,5 miljonit uut HIVi ja AIDSi nakatumise juhtumit. Suurim MDGde puudujääk on aga hügieen. Rohkem kui 2,5 miljardil pole juurdepääsu elementaarsetele hügieenirajatistele ja miljard inimest ei kasuta mitte mingisugust käimlat, mis on rea tõsiste haiguste põhjus.

Peale selle kidub elukeskkond. Vaatamata rahvusvahelistele kliimameetmetele on CO₂ emissioonid praegu 46% suuremad kui 1990. aastal, kusjuures seni oli ELi eesmärk nende vähendamine 20–30% võrra aastaks 2020 võrreldes aastaga 1990. Kiiresti kaovad metsad, väheneb viljakandev maapind, hävivad joogivee allikad ja tungivad peale kõrbealad.

Spetsiifiline eesmärk on nn globaalne arengupartnerlus – eesmärkidest viimane ja ainus, mis on suunatud rikastele riikidele. Järgnevad lubadused: finantsabi, kaubandus-

Ligipääs internetile on 15 aasta jooksul tõusnud 6 protsendilt 42 protsendini maailma rahvastikust.

soodustused, võlgade kustutamine ja teadmiste edastamine ei ole samuti täidetud. Pikaajalist eesmärki – eraldada 0,7% rahvamajanduse kogutoodangust arengubabiks – ei õnnestu ikka veel täita. Vastupidi, viimasel kahel aastal on see protsent veelgi vähe-

nenud. Rikaste maade turgudele jõuab tänu soodustatud juurdepääsule aina rohkem kaupu kõige vaesematest riikidest, kuid rida kaubanduslikke soodustusi, st aastatepikkuse ebavõrdsuse kaotamine, eriti ekspordi subsidierimise lõpetamine põllumajanduses, on takerdunud. 39st kõige enam võlguolevast riigist 35 on jõudnud võla kustutamiseni, kuid Sahara piirkonna maad ja väikesed saareriigid, eriti Kariibi meres, ei ole kriitilisest olukorrast välja rabelenud. Ikka veel ei õnnestu kindlustada juurdepääsu vajalikele ravimitele ja info- ja tehnoloogiale.

Väljavaated pärast 2015. aastat

Siia tuleb veel lisada kriitika, mis on saatnud eesmärgid algusest peale. Arengueesmärgid on tugevasti kallutatud jätkusuutliku arengu sotsiaalse suuna poole ning seda keskkonna ja majanduse arvelt. Pearõhk on asetatud arengukoostööle, mitte aga arengutingimustele ja -poliitikale laiemalt, sealhulgas olulistele rahvusvahelistele reformidele. Lisaks ei ole eesmärgid asjakohased keskmise tuluga riikide suhtes. Siit tuleneb ka loetelu teemadest, mis arengueesmärkidest sootuks puudusid: produktiivne tööhõive, julgeolek, hea valitsemine, kliimamuutused, migratsioon, puuetega inimeste probleemid. Pealegi varjas sotsiaalsele arengule rõhumine ebavõrdsuse ähvardavat kasvu, mis muutus ülemaailmselt oluliseks teemaks pärast finantskriisi aastatel 2008–2009. Jääb oodata ja vaadata, kui hästi neid probleeme uute kestliku arengu eesmärkidega lahendada õnnestub.

Kestliku arengu tippkohtumise lõppdokumendi läbirääkimised

Kristel Lõuk

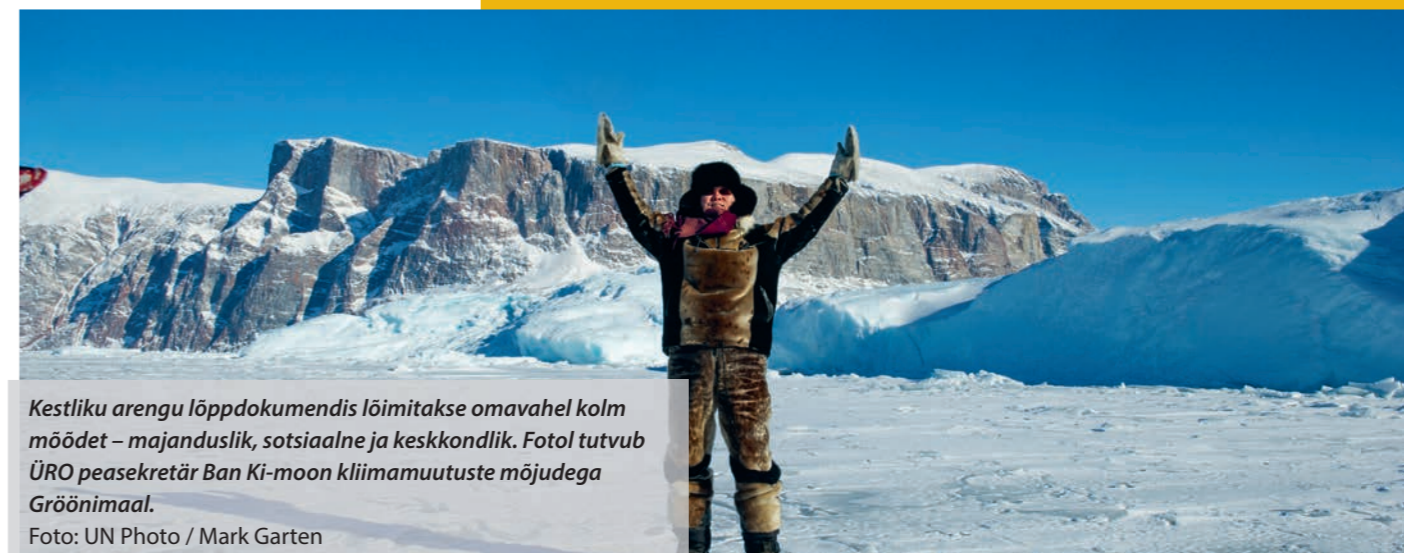
Diplomaat Eesti alalises esinduses ÜRO juures New Yorgis

ÜRO tippkohtumise lõppdokumendi läbirääkimiste viimane voor oli oodatult keeruline. Läbirääkimiste viimane voor pidi toimuma 27.–31. juulil, kuid lõpliku kokkuleppe saavutamiseks oli vaja koosolekuid pikendada kuni pühapäeva, 2.08 õhtuni. Läbirääkimised kestsid seitse kuud, kuid ettevalmistused algasid juba kolm aastat tagasi Rio kestliku arengu konverentsiga. Õhkkond oli konstruktiivne ja protsess läbipaistev. Aruteludesse kaasati lisaks riikidele vabaühendusi, erasektorit, ülikoole ja mõttekodasid. On kuulda olnud, et paljude osapoolte hinnangul oli tegemist ÜRO ajaloos ühe kõige avatumaga ja kaasavama protsessiga.

Kokkulepitud dokumendis on viis osa – preambul, poliitiline deklaratsioon, 17 kestliku arengu eesmärki ja 169 alameesmärki järgmiseks 15 aastaks, elluviimise vahendid ning seire ja järelemeetmed. Uue kestliku arengu päevakavaga ühendatakse kaks varasemat protsessi – see on jätkuks nii aastatuhande arengueesmärkidele, mille täitmise tähtjaks on 2015. aasta, kui kestliku arengu protsessile, mille viimane kohtumine toimus 2012. aastal Rios. Lisaks on uus päevakava tihedalt seotud Addis Ababa arengu rahastamise konverentsi lõppdokumendiga, mille sisuks on kestliku arengu elluviimise vahendid, ning ka detsembris Pariisis toimuva kliimakohtumisega. Lõppdokumendis loimitakse omavahel kestliku arengu kolm mõõdet – majanduslik, sotsiaalne ja kesk-

kondlik. Erinevalt aastatuhande arengueesmärkidest on rõhutatud rohkem valitsemistavade, rahumeelsete ühiskondade ja õigusriigi põhimõtte tähtsust. Seostatakse omavahel rahu ja arengut. Soovitatakse järgida õigustepõhist lähenemisviisi, mis edendaks õiglust, võrdsust, demokraatiat ja soolist võrdõiguslikkust. Põhjalikumalt käsitletakse selliseid valdkondi nagu inimväärne töö, kaasa- ja kestlik majanduskasv, kestlik tarbimine ja tootmine, merede ja ookeanide kaitse ning mitmeid keskkonnateemasid.

Läbirääkimiste lõppfaasis osutusid kõige keerulisemateks teemadeks 2015+ päevakorra ja arengurahastamise konverentsi lõppdokumendi omavaheline seos, CBRD põhimõte (*Common but Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities* ehk küsimus riikide erinevast panusest kliimamuutuste põhjustamisel), inimõigused, eriti LGBT õigused, viide perekonnale (Valgevene eestvedamisel sooviti viidet ainult traditsioonilistele perekondadele), kliimamuutustest rääkiv paragrahv, viited maasulus riikidele ja väikestele arenevatele saareriikidele ning välisokupatsioon. Pikema arutelusid tekitas ka 2014. aasta juulis kokkulepitud eesmärkide juurde kuuluvate alaeesmärkide tehniline kohendamine.

Kestliku arengu lõppdokumendis loimitakse omavahel kolm mõõdet – majanduslik, sotsiaalne ja keskkondlik. Fotol tutvub ÜRO peasekretär Ban Ki-moon kliimamuutuste mõjudega Gröönimaal.

Foto: UN Photo / Mark Garten

Kestliku arengu eesmärgid ja Eesti panus

Küsisime seitsme Eesti erialaeksperti käest, millisena näevad nad Eesti riigi ja kodanikuühiskonna panust erinevate kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks.

Säästva Eesti Instituudi kliima ja energia programmijuht Vahur Lahtvee, mis on esmased tegevused kliimaeesmärkide saavutamiseks ja jätkusuutliku energiakasutuse ni jõudmiseks?

Eelkõige on vaja poliitilist otsust, et üle minna kodumaisele taastuvkütustel ja -allikatel põhineva energia (elektri ja sooja) hajutatud tootmisele, loobuda põlevkivisektoritele antavatest subsidiumidest ning kasutada energiasektori arendamiseks eraldatavaid vahendeid sihipäraselt vaid investeerimistoetusteks, et vastavaid seadmeid rajada. Riigipoolne investeringutoetus tagaks erasektori vahendite kaasamist tõhusamale ja puhtamale energiatootmisele üleminekul, uute töökohtade loomist nii energia- kui kütuste sektoris.

Teiseks on vaja senise tarbimiskeskuse kõrval arendada ka elektrivõrku, pidades silmas taastuenergia potentsiaali kasutamist. See tähendab arendustööd ja investeringuid nn targa võrgu ülesehitamiseks ja elektrühenduse rajamist Rootsi, et tarvitada oma tuuleenergiapotentsiaali kasutuselevõtuks ja energiatoodangu kõikumise silumiseks Rootsi ja Norra kasutamata hüdroenergia võimsusi.

Hajatootmise üleminekul peaks riik kolmanda sammuna väikeenergiatootmise ühistulisele tegevusele kaasa aitama – see annaks Taani ja Saksamaa eeskujul ka Eestis toetuse inimeste isiklike säästude kaasamiseks mikroenergia tootmisel nii oma tarbeks kui võrku. See omakorda tagaks igapäevase elupõlise ja samas likviidse „pensionisamba“ rajamise võimaluse.

Eestimaa Looduse Fondi juhatuse esimees Silvia Lotman, millised on Eesti väljakutsed Läänemere, metsade ja elurikkuse kaitsel? Kuidas arendada põllumajandust ja tööstust nii, et loodus jääks rikkumata?

Toidutootmise osas on Eesti jaoks tõsisem väljakutse suur mineraalväetise hulk meie põldudel ja toitainete lekkimine Läänemerele. Kestliku arengu eesmärkide täitmiseks tuleb kindlasti suurendada mahepõllumajanduse osakaalu toidutootmises, samuti panustada targematele põlluharimisvõtetele, mis hoiavad toitained põllul ja ei lase neid veekogudesse lekkida. Suurendada tuleks karjamaal rohtu söövate kariloomade arvu kinnistes ruumides hoitavate loomade arvelt.

Metsade majandamisel peame lahti saama polariseeritud toimimisest, kus majandusmets ja looduskaitse üksteisele vastanduvad – peaksime nägema metsa tervikuna, mitte puupõlluna, mis vaid kiirekasvulist puitu tootma pandud. Suurimaks takistuseks Eesti kestlikul arengul on siiski rohke põlevkivi põletamine. Kui suudame oma energeetika põlevkivi sõltuvuses vabastada, langevad meie riigi keskkonnanäitajad statistilised näitajad vähemalt 80%.

Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku juhatuse esimees Jaan Aps, milliseid meetmeid võiks Eesti kasutusele võtta, et tagada ühtlasem majandusareng ja parem tööhõive ning vähendada ebavõrdsust erinevate gruppide vahel?

Sotsiaalse ettevõtluse vaatenurgast on tarvis liikuda järgneva sihi poole: kus vähegi võimalik, ühendada majandustegevus mõõdetavate ühiskondlike eesmärkidega ja vastupidi. Avalik sektor saab toeks olla igasse hankesse inimeste heaolu puudutavate

kriteeriumide lisamisega (nt omavalitsuse IT-hanke ja noortele praktikakohtade loomise kombineerimine). Seda soodustavad ka ELi uued riigihangete direktiivid.

Kodanikuühiskonna eestvedajate ülesanne on aga teenida üha rohkem ressursse vabaturult, et suurendada oma tulu ja mitmekesistada selle allikaid. Riik saab teadlikult vabaühenduste juhtide ettevõtluspädevuse ja -kogemuse arengusse panustada (nt MTÜ-de uute ettevõtlussuundade inkubaator).

Vabaühenduste liidu EMSLi juht Maris Jõgeva, kuidas edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi? Mida peaksid kodanikuühendused eesmärkide saavutamiseks tegema?

Rahumeelsed ja kaasavad ühiskonnad on võimalikud, kui valitsemisruumid on usalduslikud, õiglased ja läbipaistvad ning põhinevad dialoogil. Ükskõik, kui palju on seni tehtud või milliseid

põhjendusi leitakse tegematajätmistele, tuleb kõigil tulevikukujundamises osalejatel – nii avalikul võimul kui kodanikel – aktsepteerida vajadust veel rohkema koostöö järele, olla ise aktiivne ning seista kodanikuühiskonda edendavate väärtuste eest. Näiteks ei saa kodanikuühendused vaid valitsuse initsiatiivile lootma jääda ja õlgu kehitada, kui seda ei tule. Samamoodi ei saa jääda lootma rahvusvaheliste organisatsioonide hinnangutele ja sekumisele: üks kodanikuühiskonna rollidest on valvata võimu üle, parandada läbipaistvust otsustes, kaitsta põhiõigusi ja -vabadusi. Seda rolli tuleb kanda, selle eest seista ning vajaduse korral appi kutsuda ülemaailmse kodanikuühiskonna kogukond. Väärtuseid ei saa peale sundida, kuid valitsustel tuleb mõtestada ja kas või samm-sammult aktsepteerida kasu, mida riik saab rahumeelsest koostööst oma inimestega. Inventuur sellest, kas

osalemiseks on tagatud võrdsed võimalused ning kodanikuühiskonnale vajalik tegutsemisruum, tuleb kasuks ka pikaaegse demokraatiakogemusega riikides.

MTÜ Mondo õiglase kaubanduse valdkonnajuht Kristina Mänd, milliste meetmetega saaks riik jätkusuutlikumalt tarbimist edendada?

Kuna riik oleme meie ise, siis soovitan meie ümber toimuvat isiklikult võtta ja mõista, et igast meie ostust ja käitumisest sõltub paljude inimeste elukvaliteet ja tulevik. Tasub olla aktiivne ja rääkida kõvahäälselt oma valikute tegemise põhjustest, ühtlasi boikoteerides neid, kes kasutavad lapstööjõudu või kohtlevad oma töötajaid halvasti – näiteks kõneleme ja nõuame selgitust, kui mõnd teenust pakkuv firma ähvardab streigiga liituda soovivaid töötajaid. Peaks otsima lahendusi erinevate organisatsioonide ja

sektorite koosloomes ja sünergias ning ostma ja tarbima õiglase kaubanduse tooteid. Ka valitsusasutustes tuleks tarbida õiglase kaubanduse tooteid, toetada vastutustundliku tarbimise ja õiglase kaubanduse põhimõtete levitamist ja elluviimist ning teha vajalikud muudatused ka riigihangete seadusesse.

Säästva Eesti Instituudi nooremteadur ja ettevõtja Ann Runnel, mis on kõige olulisemad sammud, millega Eesti saaks jätkusuutlikumasse tootmisesse panustada?

On selge, et Eestis on palju teemasid, millega tootmise ja tarbimise jätkusuutlikkuse tagamiseks tegeleda. Võti on tegelikult selles, et tuleb tõsta pilk kaugemale ja märgata meie rolli rahvusvahelistes tarneahelates. Näiteks, meie põlevkivisektor loob küll 90% kohalikest jäätmetest ja CO₂ emissioonidest, kuid riided, mida ostame, kannavad endas kaudselt kümme korda suuremat keskkonnamõju, mis tekib kaugel eemal, tarneahelates. Oluline samm jätkusuutlike eesmärkide saavutamisel on poliitilist ja majanduslikku vaatenurka laiendada, et märgata suuremat tervikut, milles Eesti osaleb, ning alles siis sealt tagasi tulla väiksemate sammudeni, mida tegelikult annaks ära teha.

Inimõiguste keskuse võrdse kohtlemise ekspert Kadi Viik, millele peaks Eesti soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel enim keskenduma?

Eesti arengut soolise võrdõiguse valdkonnas takistavad kaks asja: esiteks arvamus, et asjad arenevad iseenesest, ja teiseks see, et oleme jätkuvalt takerdunud vaidlusesse, kas meil üldse on soolise ebavõrdsusega probleeme.

Päris kindlasti ei lähe iseenesest midagi paremaks. Selleks, et ühiskond areneks soovitud suunas, on vaja järjekindlat tööd, aktiivset poliitikat ja elavat ning konstruktiivset debatti poliitiliste valikute üle. Passiivne hoiak, et inimeste töekspidamised muutuvad iseenesest või et ajapikku „loksub kõik paika“, toob kaasa pigem taandarengu.

Eestis on mitmeski valdkonnas probleeme soolise ebavõrdsusega. Meil on erakordselt suur palgalõhe, hariduslik lõhe, erinev keskmise eluiga ja naiste alaeasidatus poliitikas. Sooline ebavõrdsus on väga hästi ära dokumenteeritud ja selles, et seisame silmitsi probleemidega, pole mingit kahtlust. Ikka aga leidub neid, kes andmeid lihtsalt ei usu või veel tavalisem, olukorda õigustavad. Ei saa öelda, et soolise võrdõiguslikkuse teemad Eesti poliitikas populaarsed oleksid olnud.

Kõige rohkem peaks keskenduma sellele, et naisi oleks poliitikas rohkem – eriti otsustavatel kohtadel. Erakondadel lasub siin suur vastutus ja väljakutse. Kui naiste osakaal riigikogus ja valitsuses ei muutu, ennustan, et ka muudes soolise võrdõiguslikkuse küsimustes jäävad muutused tulemata. Ühel naisel on raske midagi muuta, aga kui otsustajaid juba pooleks on, tulevad teised elukogemused mängu.

17 sammu kestliku arenguni

Aliine Lotman, Kadri Kalle
MTÜ Mondo

Uued kestliku arengu eesmärgid jätkavad osaliselt juba alustatud tööd: nt suudeti aastatuhande arengueesmärkide kaudu äärmises vaesuses, st alla 1,25 dollariga päevas elavate inimeste arvu poole võrra vähendada. Nüüd on eesmärgiks ka ülejäänud inimesed äärmisest vaesusest välja tuua. Samuti jätkatakse tööd kvaliteetse hariduse, sanitaaria ja tervishoiu vallas ning linnade elukeskkonna parandamisel.

Uutes eesmärkides on aga varasemast suurem rõhk keskkonna jätkusuutlikkusel – ühiseid jõupingutusi on vaja selleks, et hoida maakera elukõlblikuna ka tulevastele põlvkondadele.

Planeedi seisust annab kõige ülevaatlükuma pildi nn planeedi piiride uuring (Planetary Boundries, Stockholm Resilience Centre, 2015), mis näitab, et üheksast planeedi ökooloogilisest piirist neli on kriitilises seisus. Kõik piirid on kajastatud ka kestliku arengu eesmärkides.

Neist neljast kaks – kliimamuutus ja biosfääri terviklikkus – on Maa ökosüsteemide jaoks eriti tähtsad, ning nende kriisidega tuleb tegeleda esmajoones. See tähendab metsade hävitamise peatamist ning palju jõulisemat taastuvenergia ja keskkonnasäästlikumate tootmismudelite kasutuselevõttu. Oma panuse saab siin anda

ka Eesti, suurendades taastuvenergeetika osakaalu, kujundades tootmismudeleid säästlikumaks, vähendades saastet Läänemerele ning hoides elurikkust.

Üks muretekitav trend on maailmas kasvav ebavõrdsus. Oxfami hinnangul omab maailma kõige rikkam protsent järgmisel aastal sama palju kui kõik ülejäänud 99% kokku. Kui trend jätkub, kasvab rikkuse vahe Oxfami statistika järgi ka edaspidi. Üks viis ebavõrdsust vähendada on rikkuse ümberjagamine maksupoliitika kaudu. Tähtis teema on ka arengumaade toetamine siseriiklike maksude kogumisel. Kestlik pole olukord, kus arengumaades töötavad suured korporatsioonid ei maksa kohapeal mingeid makse, vaid siirdavad oma kasumi maksuparadiisidesse.

Ebavõrdsust tekitab ka ebavõrdne ligipääs tehnoloogiale, sh internetile. Kui Eestis saab nautida kiiret netiühendust igal pool ja mada la hinnaga, siis suuremale osale arengumaade elanikest jääb see ainult unistuseks. 2014. aastal oli ligi 78% rikkamate riikide kodumajapidamistest internetiühendusega, samas kui arengumaades oli see näitaja vaid 31% (International Telecommunication Union, 2014). Kestlik eesmärk on ehitada jätkusuutlik infrastruktuur ja edendada innovatsiooni igal pool maailmas, aga võrdseteks

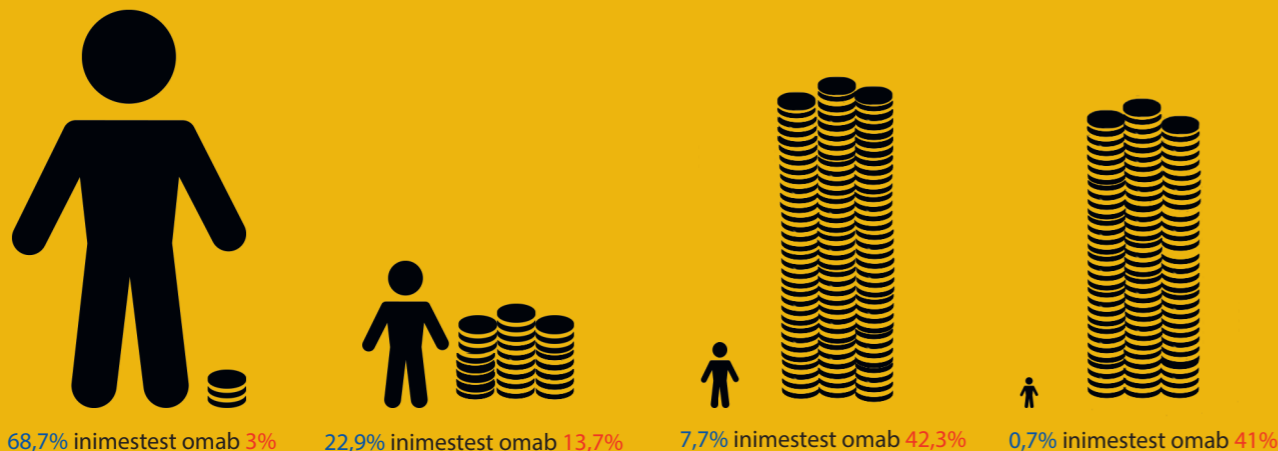
võimalusteks on veel pikk tee käia. Oma arengukoostöös keskendub Euroopa Liit just arengumaade infrastruktuuri parandamisele, mis on majandusarengu aluseks.

Samuti on üheks kestliku arengu eesmärgiks väärikas töö. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni andmetel on maailmas praegu 205 miljonit töötut inimest. Majanduskriisid tekitavad töötuid juurde. Ligikaudu 36 miljonit inimest teeb endiselt sunnitööd oludes, mida võib kutsuda moderneks orjuseks (Global Slavery Index 2014).

Väärikas töö eeldab tugevaid ametiühinguid, siduvaid rahvusvahelisi lepinguid ja kontrollimehhanisme. Samuti teadlikke tarbijaid, kes nõuavad tootjalt eetilistust. Kuidas tagada seda olukorras, kus tuleviku suurimad tarbijad on Hiina ja India kasvav keskklass, samas kui Euroopa Liidu, USA ja Jaapani osakaal jääb väiksemaks?

Uute kestlike arengueesmärkide saavutamine nõuab sotsiaalseid, majanduslikke ja keskkonnameetmeid – nii Eestis kui globaalselt. Otsustajatel on vaja mõelda nii kohalikul kui üleilmsel tasandil, sest kõik mõjutab kõike. Võrdsus, õiglus ja planeedi jätkusuutlikkus käivad käsikäes ka päriselus. Ühiseid ponnistusi ja ohverdusi on vaja teha meil kõigil, sest teist võimalust lihtsalt pole. Nagu on öelnud ÜRO peasekretär Ban Ki-moon: „Kui me ei uju koos, siis upume kõik. Pole olemas varuplaani, sest pole olemas varuplaneeti.“

Kuidas jaguneb rikkus maailma elanike vahel?

Üks küsimus: Kaia Oras

Statistikaameti majandus- ja keskkonnastatistika osakonna juhataja kt

Tuginedes praegustele Eesti säästva arengu indikaatoritele*, kui jätkusuutlik riik on Eesti? Mis valdkondades peame pingutama?

Eestis on säästval arengul neli omavahel seotud eesmärki: saavutada inimeste heaolu kasv ja suurendada sotsiaalset sidusust nii, et säiliks Eesti kultuuriruumi elujõud ja ökooloogiline tasakaal.

Kaks kolmandikku säästva arengu trendidest on positiivse suunaga. Ülejäänute puhul esineb paigalseisu või hoopis negatiivset suundumust. Võime rõõmustada majandusliku jõukuse ja innovatsiooni näitajate olulise kasvu üle, kõrgtehnoloogilise ekspordi osa-

Üks küsimus: Kaja Peterson

Säästva arengu komisjoni esimees

Kas ja milliseid muudatusi peab Eesti uute eesmärkide valguses oma poliitikas tegema?

Kestliku arengu eesmärgid (SDGd) lähtuvad üheainsa planeedi põhimõttest, ehk kõik see, mis toimub planeedil Maa, peab võimaldama inimühiskonna jätkumist ja inimeste heaolu saavutamist nüüd ja tulevikus. Säästev areng eeldab, et praegused põlvkonnad ei tohi kahjustada enda ega tulevaste põlvkondade võimalusi kasutada loodusvarasid ja elukeskkonda. Tuleb olla säästev ja hooliv looduskeskkonna kui peamise elukeskkonna suhtes. Juba pikka aega teame, et inimühiskonna ülemaailmne surve looduskeskkonnale ületab meie planeedi puhverduvõime.

Kui vaadata 17 kestliku arengu eesmärki koos, siis Eesti peaks panustama neisse valdkondadesse, kus meie riik saab kõige enam oma globaalset negatiivset mõju vähendada ja positiivset mõju suurendada. Toosin esile kolm seostuvat aspekti: energia-kliima, Läänemeri ning teadlikkus-haridus-töö.

Esiteks, globaalset tasandit arvestades, tuleb

tähtsus on viimastel aastatel kahekordistunud, riigi rahandus on tasakaalus, tööhõive kasvab ja tööpuudus väheneb, haridus- ja elukvaliteedi näitajad paranevad jätkuvalt.

Eluolu on turvalisem ja kanname rohkem hoolt looduse liigilise mitmekesisuse säilimise eest. Samas võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega oleme mitme näitajaga jätkuvalt allpool keskmist – näiteks SKP, tootlikkus, kulutused teadus- ja arendustegevusele jne.

Eesti kultuuriruumi elujõulisuse säilimise näitajad on pigem negatiivsed. live, mis väljendab kultuurikandjate arvukust ja kaudselt inimkapitali taastootmist, on pärast vahepealset tõusu jälle languses. Teisegi rahvastikuprotsessi iseloomustava olulise näitaja, vanadussõltuvusmäära trend on suunaga halvemuse poole, mis näitab, et tööealiste inimeste osatähtsus elanikkonnas väheneb, samas kui pensioniealiste osatähtsus suureneb. Positiivse poole pealt:

Eestil järk-järgult ja lõplikult loobuda fossiilsel loodusvaral ehk põlevkivil põhinevast energiatootmisest ja tarbimisest. Põlevkivist loobumist on uuritud, kuid nüüd oleks vaja teha konkreetne pikaajaline tegevuskava, kuidas põlevkivi asendada taastuvenergia allikatega kohapeal ja ühenduste kaudu teiste riikidega, ning milliseid töökohti seni põlevkivi sektoris töötavatele inimestele asenduseks pakkuda.

Fossiilkütustest loobumine aitaks Eestil täita otseselt globaalseid energia- ja kliimaeesmärgi (eesmärgid 7 ja 13). Lisaks ülemaailmsete eesmärkide saavutamisele kaasa aitamisele parandaks põlevkivist (suure välismõju tõttu) loobumine elukeskkonda ka Eesti inimeste jaoks – väheneks õhusaaste ja veekasutus ning tänu sellele paraneks inimeste tervis, samuti väheneks põllu- ja metsamaa kahjustamine, mis seni on jäänud kaevanduste ja karjäärade alla.

Teiseks, regionaalsel tasandil on oluline see, et Eestil tuleb senisest jõulisemalt Läänemere hea seisundi saavutamiseks panustada (eesmärk 14). Senised jõupingutused on olnud liiga leebed. Selleks, et tõepoolest saavutada Läänemere hea seisund, tuleb kaasa aidata kõigil majandussektoritel ja kodumajapidamistel. Riigil tuleb tõhusamalt suunata väetiste ja pestitsiidide kasutamist leostumistundlikel aladel, samuti pesupulbrite ja ravimite tarvitamist, et vältida nende sat-

kasvanud on nii kultuurivaldkonnas tegutsete kui ka kultuuri tarbijate arv.

Majanduse energiamahukuse, metsa varumise ja põlevkivi kaevandamise piirmäär on jäänud allapoole seatud piirtaset – põlevkivi aastast kaevandamisemahtu ja optimaalset raiemahtu metsavaru kasutamisel ei ole ületatud.

Kümneaastast strateegiaperioodi kokku võttes võib öelda, et säästva arengu rindel tegutseb Eesti suuremate muutusteta. Elukvaliteet on paranenud, kuid eesminejatele järele jõudmiseks on samm lühikeseks jäänud.

**Eesti säästva arengu indikaatorid lähevad varsti ülevaatamisele, nii uute ülemaailmsete kestliku arengu eesmärkide ja neile seatavate indikaatorite valguses kui ka üleüldiste trendide ja teemade tõttu.*

tumist jõgedesse ja sealtkaudu Läänemere. Muidu jäämegi tõdema, et Läänemeri on üks enimreostunud meresid Euroopas. Aga Läänemeri on meile eluliselt vajalik.

Kolmandaks, Eestile on oluline, et inimestel oleks kõrge teadlikkus ja oskused, kuidas vähendada oma isiklikku ja ettevõtte ökooloogilist jalajälge. Samuti on oluline aja- ja jõukohane haridus, töö ja sissetulek, et pidurdada tööealiste väljarännet ja vältida vaesuslõksu langemist (eesmärk 8). On ju teada, et IT laialdasem kasutamine hägustab ühelt poolt töökohta mõistet, teisalt aga panustab majanduskasvu, seejuures mitte tingimata töökohti luues. Tehnoloogilised uuendused pigem võtavad senised töökohad üle ja inimestel tuleb leida üha uusi sissetulekuvõimalusi – kuni kõrge eani.

Vananeva rahvastiku kontekstis tuleb edaspidi suuremat tähelepanu pöörata elukestvate õppele (eesmärk 4), aga ka sellele, et suureneb vajadus sotsiaalsete töökohtade järele ja asjakohase tehnoloogia kasutuselevõtuks, mis aitab eakatel inimestel igapäevaselt toime tulla. Eestis tuleks läbi mõelda, missugused tuleviku töökohad tagavad inimestele sissetuleku, kuid seejuures ei survesta elukeskkonda globaalsel, regionaalsel ega kohalikul tasandil.

Abi kõige nõrgematele

Johanna Helin

MTÜ Mondo juhatuse liige

Maailma seitsmest miljardist inimesest elab 1,4 miljardit konflikti ja kriisi keskel ning see number on tõusujoonel. Vaeste ja nõrkade riikide probleemid kipuvad levima ka oma riigi-piiridest välja, nagu meie praegu Euroopasse suunduvast põgenikevoost näeme.

Nõrk riik ei suuda oma kodanikele põhiõigusi tagada. Haridus, tervishoid, sotsiaaltoetused on puudulikud, olukord on ebaturvaline ja ebastabiilne, korruptsioon tavaline. Inimesed ei usalda riiki ega teineteist. Iga väike sisemine või väline kriis võib tekitada üleriigilise hädaolukorra, olgu tekitajaks konflikt naaberriigis, haiguspuhang, põud, majanduslangus või valimised.

Äärmine vaesus on üks ebastabiilsuse ja nõrkuse põhjuseid ja tagajärgi. Hetkel elab 40% kõige vaesematest inimestest nõrkades riikides – aastal 2030 prognooside järgi juba 60%.

Riike võib liigitada nõrgaks mitme erineva kriteeriumi järgi, mis tavaliselt mõeldavad turvalisust, majandust, õigusriigi taset, administratsiooni ja erinevatele häireolukordadele vastamise võimekust. Praegu on nõrkade riikide nimekirja „eesotsas“ nt Kesk-Aafrika Vabariik, Tšaad, Kongo Demokraatlik Vabariik, Elevandiluurannik, Guinea, Haiti, Sudaan, Svaasimaa ja Jee-

Afganistani kodanikuühiskonna areng ja saavutused

Mohd Mohsen

Tolo Services and Cultural Organization (TSCO) tegevjuht

Afganistani inimesed seisavad silmitsi vaesusega, vähese poliitilise stabiilsusega, tööpuudusega ja julgeolekuprobleemidega. Valitsussüsteem on endiselt kehv ning valitsus ei suuda korruptsiooni ja kehva juhtimise tõttu abistajate rahalist panust õigesti kasutada.

Afganistani kodanikuühiskond tegutseb seevastu hästi ja aitab riigi jätkuvalle ülesehitamisele ja arengule kaasa. MTÜdel on kvalifitseeritud töötajad, nende töö on abiandjate poliitikaga kooskõlas ja peab ka riigi õigussüsteemist kinni.

Kodanikuühiskonnas panustavad nii üksikisikud, perekonnad kui ka kogukonnad. Selle sektori mitmekesisus

men. Olukorrad riikides võivad aga kiiresti muutuda ja esikohad vahetuvad tihti. Ühel hetkel autoritaarse režiimi all stabiilsena paistev riik võib korraga langeda kaosesse – nagu oleme kogenud Iraagi ja Süüria puhul.

Abiandjad on nõrkadele riikidele rohkem tähelepanu hakanud pöörama alles viimasel ajal, peamiselt äärmuslike rühmituste tõttu Aafrikas ja Aasias (nt al-Qaida, al-Shabaab ja ISIL). Kui riik ei suuda või ei taha valvata relvakaubandust, sõjalist tegevust või inimeste liikumist, jätab see äärmuslikele liikumistele mänguruumi enda rühmitusse värbamiseks, koolitamiseks ja varustamiseks.

Nõrkades riikides on terrorismi vastu võitlema hakatud nii sõjaliselt kui ka arengu-koostöö kaudu. Arenguabi suunatakse sellistesse piirkondadesse siiski liiga vähe, isegi kui retoorikas meeldib poliitikutele panustada rohkem probleemide tekkepõhjustesse kui tagajärgedesse. Praegu suunatakse nõrkadele riikidele umbes pool ametlikust arenguabist, sellest jälle suurem osa kahele riigile: Afganistanile ja Iraagile.

Üldiselt leitakse rahvusvahelisel tasandil, et kõige vaesemaid ja nõrgemaid riike tuleks aidata veel rohkem, nii et inimeste eluolu oleks turvatum ja kodanikel poleks vaja toetuda äärmuslastele. Kui tehakse vali-

peegeldab inimeste vajadusi ning kultuurilisi, usulisi, majanduslikke ja poliitilisi meetmeid, mida on nende vajaduste rahuldamiseks kasutusele võetud.

Afganistanis kuuluvad kodanikuühiskonna struktuuride ja organisatsioonide hulka *shura*'d (vanemate kogukonnanõukogud), kultuuriringkonnad, kunsti- ja erialade põhised ühingud ning MTÜd või vabakonna abiorganisatsioonid. Paljud neist on on jätkuvalt Afganistani kodanikuühiskonna alustalad.

TSCO töötab vaeste ja kehvras olukorras elavate inimeste, eriti naiste nimel, et nad võiksid eluga paremini toime tulla. Organisatsioon kuulub mitmesse katusorganisatsiooni ja töötab nii hariduse, tervis-

kuid, millistele riikidele oma abi suunata, peab iga abiandja varasemast hoolikamalt vaatama, kellele see kõige enam ära kuluks. Stabiilsematel ja paremal järjel riikidel on võimalik edendada oma arengut parema maksukogumise, välisinvesteeringute ja kaubanduse arendamise kaudu – need võimalused nõrgematel sootuks puuduvad.

G7+ on nõrkade riikide loodud grupp, kus käsitletakse nõrkust akuutse kriisina, mis takistab arengut ja ülesehitust. Grupis on 20 liiget, kellest Eesti toetus on läinud põhiliselt Afganistanile. MTÜ Mondo on tegutsenud ka Jeemenis, kus on valupunktiks tüdrukute haridus ja naiste õigused. Abiorganisatsioonidele on nõrkades riikides töötamine suur väljakutse, kuna riiklikud süsteemid ei tööta, abiandmine on mõnikord politiseeritud ning korruptsioon on tavaline. Seetõttu on selged tervise või hariduse projektid kohaliku võimu või kohalike MTÜdega kujunenud kõige turvalisemaks koostööviisiks. Samas on vaja leida võimalusi, et tugevdada kodanike usaldust oma riigi vastu, sest ainult selle kaudu võib riik ise tugevamaks saada.

Areng on aeglane ja abiandjadki peavad kannatlikud olema. Samas näitab üha laienev põgenikekriis, et kui probleemide alguspunktis pole pikaajalist tööd tehtud, peab tegelema tagajärgedega – meeldib see meile või mitte.

Artikli põhjaks on kasutatud Soome ajalehe Kehityks artiklit „Helposti särkyvää“ (autor Tiina Kirkas), juuni 2015

hoiu, kutsekoolituse, kodanikuhariduse kui ka põllumajanduse vallas.

TSCO on koos Mondoga viinud ellu projekte, mis on mõeldud riigi äärealadel elavate inimeste elujärje parandamiseks. Afganistani inimesed vajavad ka edaspidi rahalist ja tehnilist tuge, kuna riigil on ikka veel ees mitmeid väljakutseid, mis käivad valitsusele üle jõu.

Loodame, et Eesti Välisministeerium jätkab koostööd Afganistani vaeste ja puuduses kannatavate inimestega. Lubame, et Eesti ametivõimud, inimesed ja abiorganisatsioonid saavutavad Afganistani rahva toetamisega soovitud tulemusi.

Afganistan enne ja pärast arenguabi

Maari Ross

MTÜ Mondo juhatuse liige

2001. aasta alguses oli Afganistan maailma silmis unustatud riik. Suur osa elanikkonnast kannatas nälga, tüdrukud ei käinud koolis ega naised tööl, arstiabi sai 5% elanikest. Taliban korraldas avalikke hukkamisi ja naisõpetaja, kes tabati salaja tüdrukuid kodus lugema õpetamast, vägistati karistuseks kohapeal. Sellest, mis toimus mujal maailmas, ei teadnud afgaanid eriti midagi – tavainimesel puudus võimalus isegi helistada, kuna seda sai teha vaid satelliittelefoniga, rääkimata internetiühendusest või Facebookis suhtlemisest.

Nüüd, 14 aastat hiljem, näeme mõju, mida rahvusvaheline tähelepanu ja arenguabi on Afganistanis avaldanud. Inimeste ligipääs arstiabile on kasvanud 5%lt 50%ni. Naiste suremus sünnitusel on kahanenud kolm korda: kui varem suri 100 000 sünnituse kohta 1100 naist, siis nüüd jääb see arv 300 ja 400 vahele. Alla viieaastaste laste suremus on kahanenud 133 lapselt 1000 kohta 97le. Aastal 2001 oli hävinud 80% Afganistani koolimajadest, koolis käis vähem kui miljon last. Praegu on taasavatud üle 11 000 kooli, pooled koolimajad on taastatud, koolis käib üle kaheksa miljoni lapse ja tüdrukutest ligi 40%. Rahvuslik koguprodukt inimese kohta oli Talibani ajal 115 dollarit, praegu 666. Kõikjal ehitatakse ja kaubeldakse, linnade-

vahelised teed on asfalteeritud ja toimivad siselennud. Mobiiltelefon on inimeste jaoks tarbeese, mitte enam luksusasi. Internetis surfamine, televisioon ja sotsiaalmeedia on väga populaarsed ning afgaanid on kursis sellega, mis mujal maailmas toimub.

Kindlasti on osa arenguabist kulutatud ebaefektiivselt ja korruptiivselt. Afganistan ei ole demokraatlik healooliik, aga arvestades olukorda 2001. aastal, on siiski saavutatud palju ja praegu on oluline jälgida, et rahvusvaheline üldsus ei taganeks Afganistanile antud lubadustest ning et viimase dekaadi saavutused ei läheks kaotsi.

MTÜ Mondo on Afganistanis arenguabi andnud 2008. aastast. Viimastel aastatel oleme enim panustanud tüdrukute haridusse, näiteks toetanud Fatima Zahra kooli Ida-Afganistanis, kus õpivad erivajadustega inimeste lapsed. Kui arenguabi maht väheneb, on selliste koolide saatus ohus.

Kogusime lugusid lastelt, kes koolis käivad; näiteks rääkis oma loo 8. klassi õpilane Zamzama. Tema perekond on konservatiivne ja peab lugu traditsioonidest. Vanemad ei ole kindlad, kas Zamzama peaks üldse koolis käima. Isa tahaks hoopis, et ta aitaks perele küttepuid koguda. „Minu vanemad ei taha, et ma koolis käiksin ja

õpiksin, sest neil ei ole selleks piisavalt raha ja me ei saa seda endale lubada,“ selgitas Zamzama.

Zamzamal õnnestus vanemaid veenda, et ta saab siiski Fatima Zahra koolis käia ja pärast tunde küttematerjali koguda. Haridus on koolis tasuta ja vastab nõuetele. Fatima Zahra kool on Zamzama lootuskiir paremale elule. Ta soovib väga oma õpinguid jätkata ja tulevikus õpetajaks saada. Ta on andekas õpilane ja talle meeldib oma klassikaaslasti õppimisel aidata. „Ma tahaksin, et kool leiaks toetajaid juurde ja saaks rohkem õpilasi vastu võtta. Afganistanis on liiga palju peresid, kes ei jaksa oma tütreid kooli saata, aga Afganistani tüdrukud vajavad võimalust koolis käia,“ on Zamzama sõnum eestlastele.

Arengukoostööl on selgelt mõõdetavaid tulemusi, aga see on pikaajaline töö. Ka rahastusplaanid peaksid olema pikaajalised ja mitte sõltuma poliitikute tähelepanust. Näiteks on Euroopa Liidu arengukoostöö poliitika koos konkreetsete eesmärkide ja rahasummadega Afganistani suunal paika pandud järgmiseks seitsmeks aastaks. Loodame, et ka Eesti, kelle arengukoostöö tähtis sihtgrupp on naised, ei jäta Afganistani koolitüdrukuid hätta.

Fatima Zahra kooli 8. klassi õpilane Zamzama vestlemas mittetulundusühingu Afghan Disabled and Vulnerable Society asejuhi Ahmad Shah Masoodiga. Foto: ADVS / MTÜ Mondo

Eesti ei tohiks Soomest arenguabi vähendamise osas eeskju võtta

Heidi Hautala

Euroopa Parlamendi liige ja endine Soome arengukoostöö minister

Soomet on peetud üheks usaldusväärseks arengupartneriks ning ÜRO, Maailmapanga ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu üleilmsetesse arenguprotsessidesse panustajaks. Kuigi antava abi suurust ei saa teiste Põhjamaadega võrrelda, on Soome selle pere hulka arvatud.

Praegu toimub tohutu muutus ja see pole teistes riikides kahe silma vahele jäänud. Soome uus valitsus vähendab aastas antava arenguabi suurust 330 miljoni euro võrra. See tähendab, et maailma kõige vaesemaid toetatakse umbes 40 protsenti vähem. Tegelik kärbe on isegi suurem, kuna ELi heitkogustega kauplemise süsteemist saadavat 70–100 miljoni euro suurust tulu ei suunata enam rahvusvahelisse arengubasse ja kliimat puudutavasse rahastusse. Eriti suur on kaotus seetõttu, et seda tutvustati kui uuenudlikku arenguabi rahastamise mudelit.

Ajalooline muutus tähendab seda, et Soome toetus vaesuse ja kliimamuutustega võitlemisel väheneb 0,6 protsendilt kogurahvatulust 0,35 protsendini. Kõik see toimub käesoleval aastal, kui abistajariigid, nagu näiteks Soome, oleksid pidanud juba kuulsa 0,7-protsendilise eesmärgi täitma ning lepitakse kokku ÜRO uued kestliku arengu eesmärgid ja nende rahastamine. Rahastust on vaja rohkem, mitte vähem.

Soome jaoks on kõige vaesematele ja nõrgematele riikidele abi andmine olnud väga tähtis. Pikaajaline töö inimõiguste kaitsmise, ebavõrdsuse vähendamise ja kliimamuutuste vastase võitluse osas on tõsiselt ohus.

Suunates rahalised vahendid arenguga tegelevatelt vabaühendustelt ettevõtetele, rikub välisministeerium olulisi partnerlusuhteid. Skandaalsel kombel vähendatakse 2016. aasta alguses arenguabi andmisega

seotud kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamist lausa 42 protsendi võrra. Samal ajal on arengumaades tegutsevatele ettevõtetele mõeldud sooduslaenudega seotud igaaastane rahastus 13 korda suurem kui varem.

Arengumaade erasektorit on kindlasti vaja rohkem toetada, kuid Soome tegutsemine jätab mulje, et tegemist on Soome ettevõtete strateegiaga maksumaksjate raha taasa enda kätte saada. Tundub, et unustatakse ära see, kui oluline on kodanikuühiskonna roll parema ärikeskkonna loomisel.

Soome paneb arengumaailma kulme kergitama. Finantspoliitikas tehtavad ja nendele järgnevad muudatused kahjustavad paratamatult riigi rahvusvahelist kuvandit. Julgustan Eestit valima teistsugust teed ning suurendama rahvusvahelist abi ja kohalolekut.

Värske arvamusuuring näitab suurt toetust arengukoostööle

Välisministeeriumi poolt tellitud EMORi uuring näitab suurt toetust arengukoostöö ja humanitaarabi tegevustele.

74% elanikest ja 98% arvamusiidritest leiavad, et Eesti peaks vaesemaid ja vähemarenenud riike abistama. Regionaalselt tuleks ennekõike abistada Ida-Euroopa ja Aafrika riike, arvamusiidrite hinnangul ka Balkani riike. Mõlemas sihtrühmas mainiti konkreetsetest riikidest enim Ukrainat.

75% Eesti elanikest on huvitatud maailma arengut puudutavatest globaalsetest küsimustest. Nende inimeste osakaal on vähehaaval kasvanud, kuid aktiivselt tegevate hulk on jäänud samaks.

Ise on vaesemaid ja vähem arenenud riike valmis abistama või abistanud 80% elanikest. Ennekõike on abi olnud mittemateriaalne. Elanike arvates peaks Eesti oma arengukoostöös keskenduma peamiselt tervishoiule ja haridusele, arvamusiidrid rõhutavad ülekaalukalt eesmärgina haridust.

Sellest, et 2015. aasta on Euroopa Liidus nimetatud arenguaastaks, on kuulnud 23% elanikest ja 50% arvamusiidritest.